

DOI: 10.31866/2617-2674.4.2.2021.248769

UDC 77:791.226

ЕРОТИКА У ФОТОМИСТЕЦТВІ КРИЗЬ СТОЛІТТЯ

Володимир Кукоренчук^{1а}, Валерія Бондар^{2а}

¹ заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри кіно-, телемистецтва;
e-mail: vkukorencuk@gmail.com; ORCID: 0000-0002-0162-6596

² магістрант кафедри кіно-, телемистецтва;
e-mail: lebondar@yahoo.com; ORCID: 0000-0003-0608-1836

^а Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

Ключові слова:

фотомистецтво;
фотографія;
ню;
еротика;
світогляд;
самовираження;
мистецтво;
культура

Анотація

Мета дослідження – проаналізувати складові частини еротичної фотографії; встановити роль фотографії у визначенні світогляду людини; довести важливість еротичної фотографії у самовираженні нових поколінь фотомитців. **Методологія дослідження** ґрунтується комплексному науковому підході та теоретичному аналізі робіт майстрів еротичного жанру, інформаційних джерел; узагальненні впливу еротичної фотографії на світогляд у фотомистецтві; визначенні історичних аспектів, які формують ставлення до еротики в культурі. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше проаналізовано складові частини еротичної фотографії, проведено детальний аналіз історичних аспектів у формуванні поглядів на еротичне мистецтво, за допомогою теоретичного аналізу робіт майстрів еротичної фотографії визначено роль фотографії у самовираженні нових поколінь. **Висновки.** У статті проаналізовано складові частини еротичної фотографії. За допомогою детального аналізу еротичних фоторобіт встановлено роль фотографії у визначенні світогляду людини. Узагальнено чинники, які впливають на самовираження нових поколінь. Визначено, що еротична фотографія як окремих жанр у фотомистецтві продовжує існувати та активно залучає фотомитців працювати саме у цьому напрямі. У сучасному мистецтві тіло позбавляється певних меж, стає віртуальним значенням тих чи інших задумів, не має предметності, а відверта фотографія демонструє суспільні настрої, транслює роль людини у культурній самоідентифікації.

Як цитувати:

Кукоренчук, В. і Бондар, В., 2021. Еротика у фотомистецтві кризь століття. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво*, 4(2), с.270-277.

Постановка проблеми

Оголене тіло з давніх часів захоплювало митців – роботи єгиптян, греків та римлян зображують його у первісному вигляді. Тому фотографія як найпоширеніший засіб візуального спілкування сформувала сучасні уявлення про тіло.

З появою феміністичного та постмодерного мислення відбулася ревалоризація зображення тіла у мистецтві. Якщо раніше тіло сприймали як візуальне захоплення та еротичну прихильність, то зараз воно є предметом суперечок – аж до філософських дебатів.

Еротична фотографія відображає не лише проблеми особистої ідентичності, а і питання влади та ідеології. Проте досі відкритим залишається питання різниці між еротичною фотографією та порнографією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сучасне сприйняття фотозображеньню під впливом соціальних мереж вдало описує І. Скорик (2020). Художню фотографію у системі засобів масової інформації визначив В. Пилип'юк (2014). Проаналізував тіло у фотографії від 1839 року до 90-х рр. ХХ ст. Дж. Пульц (1995). Фотографію в стилі ню на прикладі творчості Роберта Мепплторпа досліджували С. Жукова та Н. Шкандрій (2020).

Мета дослідження

Мета дослідження – проаналізувати складові частини еротичної фотографії; встановити роль фотографії у визначенні світогляду людини; довести важливість еротичної фотографії у самовираженні нових поколінь.

Виклад основного матеріалу

Явище еротичної фотографії спробував описати І. Скорик:

«Феномен оголеної фотографії незаперечний – він дає можливість творцям миттєво втілювати будь-які задуми і наочно експериментувати з людським тілом, доводячи його до досконалості при збереженні природних пропорцій. Починаючи з середини ХХ ст. і до сьогодні, оголена фотографія вирівняла естетичне сприйняття між різними верствами населення, зробивши свою присутність в житті звичним явищем» (Скорик, 2020, с.238-239).

Як зазначає Н. Розенблум (Rosenblum, 1997, с.15) у своїй книзі «Світова історія фотографії», становлення еротичної фотографії розпочалося одразу з розквіту дагеротипії – способу отримання позитивного зображення шляхом експонування покритої йодидом срібла мідної пластини та подальшим протравленням парами ртуті, названим на честь першовідкривача – Луї Дагера. Проте перші зображення людського тіла не були схожі на витвори мистецтва, адже вони створювалися як посібники для художників (в академіях мистецтв було заборонено працювати з оголеними натурщиками в класах аж до кінця ХІХ ст.). З'явилися фотографії і жінок, і чоловіків, але якщо жіночі тіла обігрувалися переважно в еротичних сюжетах, то чоловічі – в спортивних темах. Зокрема, Н. Розенблум (Rosenblum, 1997, с.250) розповідає про експерименти Е. Мейбріджа з пофазним фотографуванням рухів людей.

З появою фотомонтажу наприкінці 50-х рр. ХІХ ст. еротична фотографія

почала набувати художнього забарвлення. На знімках з'явилися сюрреалістичні мотиви казок, міфів тощо (Rosenblum, 1997, с.229).

Протягом тривалого часу єдиними дозволеними до публікації фотографіями в стилі ню були знімки, які супроводжували розповіді дослідників і мандрівників, особливо в колоніальні часи. Фотографії оголених аборигенів ілюстрували публікації таких престижних журналів, як «National Geographic», або сторінки деяких підручників.

На початку ХХ ст. відбулася нова сексуальна революція, а фотографія ню стала її невід'ємною частиною. Чоловіки та жінки уникали евфемізмів сексуальної моралі ХІХ ст., тож жіноче тіло отримало більшу свободу рухів та можливість оголення. Це явище мало підтримку від послідовників З. Фрейда, які визнали існування чоловічої та жіночої сексуальності.

І. Скорик стверджує, що такі параметри, як краса тіла моделі та постановка пози у поєднанні з цікавою сюжетною лінією допомагають уникнути «неправильного сприйняття» знімка. «Цей прийом у ХХ ст. сформував нові напрями розвитку для фотографії ню, наділивши її особливою якістю привертати увагу до тіла моделей у fashion та рекламній індустрії. Загалом сучасне мистецтво фотографії ню – це новий погляд на оголену фігуру» (Скорик, 2020, с.239).

Доцільно зауважити, що у цей час з'являються такі майстри еротичної фотографії, як Ман Рей, А. Стігліц, Р. Хаусман, Х. Вілатоба, Ф. Дртікол та ін. (Rosenblum, 1997, с.430).

Так, Х. Вілатоба (Сабадель, Іспанія, 1878–1954) вважається одним з перших каталонських фотохудожників, чия поетика чітко пов'язана з естетич-

ними проблемами романтизму. Він зосереджував свою творчість на трьох темах: пейзажі, портрети та жанрові фотографії, зберігаючи дуже помітну особистість. Використовуючи світло, обрамлення, вибір моделей, пози, вираз, фокус і фон, він досягав бажаного ефекту.

Один з інших аспектів його робіт – це зображення напівголих юнаків та дівчат, загорнутих у завіси та полотна, статичних та з меланхолічними виразами облич. Майже завжди на однотонному фоні, вони створювали образи з нескінченними відтінками. Х. Вілатоба протиставляв красу своїх моделей часові і втомі. Варто також погодитися з думкою Н. Розенблум:

«Прикметною рисою фотографії 1920-х років стала поява різноманітних технік, стилів та підходів, що демонстрували незвичну силу. З огляду на більші економічні можливості в середовищі, залучаючись до інтенсивного інтелектуального, політичного та культурного бродіння, що відбулося після Першої світової війни, багато фотографів усвідомили вплив технологій, урбанізації, кіно та графіки на виразність камери. “Ізми” довоєнного авангардистського мистецтва (особливо кубізм) – естетичні концепції, пов'язані з конструктивізмом, дадаїзмом і сюрреалізмом, надихнули на атмосферу експериментів: фотоколаж, монтаж, безкамерні зображення, необ'єктивні форми, незвичні ракурси і надзвичайно крупні плани, що стали фотовиразом епохи» (Rosenblum, 1997, с.393).

За даними інтернет-статті «Ню в СРСР та сексуальна революція», на теренах колишнього Радянського Союзу явище еротичної фотографії проіснувало

недовго. Яскравими представниками цього жанру були художники-пикторіалісти: О. Грінберг, Ю. Ерьомін, М. Андреев, М. Свищов-Паола та ін. У своїх роботах вони використовували м'якомалюючі об'єкти та складну техніку друку. Зокрема, М. Свищов-Паола використовував таку схему освітлення, за якої реальні жіночі тіла нагадували античні скульптури (Ню в СРСР та сексуальна революція).

Слід зауважити, що 1929 року в «Радянському фотографічному альманасі-2» виходить стаття «Про "праві" впливи у фотографії». Радянський критик Л. Межерічер писав:

«Знімки "ню" я б рішуче зарахував до спадщини буржуазного живописного мистецтва. Цей мотив виявляється вельми улюбленим у тих фотографів, які якомога далі відсуваються від зображення сучасної дійсності: М. Свищова-Паоли, М. Миловидова, І. Наппельбаум, Ю. Ерьоміна, О. Грінберга, Д. Демуцького, Н. Василевського, Е. Бенделя та ін. Причому в жодному знімку ми не зможемо визначити реалістичне трактування оголеного тіла як міцного, здорового, напруженого природним трудовим або спортивним рухом... Навпаки, йому прагнуть надати зніжено-витончені обриси, зробити його дражливим, напівприкритим, мерехтливим <...> Публічна громадська фотографія повинна раз і назавжди перекрити доступ на свої виставки, у свій друк цьому бруднувотому пережиткові капіталістичних відносин...» (Межерічер, 1929, с.225).

У другій половині ХХ ст. фотографія ню відігравала все більшу роль у визначенні світогляду людини. Ви-

кладання такої науки в університетах зробило фотомистецтво ідентифікаційним знаком нових століть.

Зокрема, у бурхливі 60-ті рр. ХХ ст. фотографія та людське тіло відігравали все більшу роль у визначенні культури та мистецтва. Безпосередність телебачення, цінова доступність 35-ти міліметрових плівок та викладання фотографії в університетах дали поштовх молоді робити власні фотознімки, які одночасно були записами навколишнього світу та засобом самовираження.

Дж. Пульц (1995, с.118) у своїх дослідженнях у книзі «Тіло та лінзи: фотографія з 1839 до сьогодні» зазначав: «На відміну від репресивності 1950-х, культура тіла 1960-х створила атмосферу сексуальної свободи, частково завдяки доступності оральних контрацептивів».

У період з 1980 по 1990 роки нового культурно-політичного значення набуло чоловіче тіло. Епатажною персона тогочасної фотографії був Р. Мепплторп. Його знімки робили видимою гомосексуальність чоловіків. С. Жукова та Н. Шкандрій (2020 с.118) у своїй статті «Фотографія у стилі "ню" на прикладі творчості Роберта Мепплторпа» зазначають: «Переступивши через соціальні стандарти культури, Р. Мепплторп надав людям можливість обрати свій шлях падіння через внутрішній конфлікт і здригання в людині. Що по суті є рухом до внутрішньої свободи».

Художня змістовна фотографія несе ніби наново відкриті знання, запевняє В. Пилип'юк (2014, с.168), конкретне зображення, як і сама реальність, відтворена справжнім фотомайстром – завжди багатозначніша.

Доцільно додати щодо творчості Р. Мепплторпа і таку думку: «У кожному знімку міститься глибокий сенс. Найімовірніше, ця певна філософія

буде зрозуміла не всім. Автор за допомогою фотоапарата показував те, як виникли звичні предмети, що на них вплинуло, які історичні моменти були відображені, як під впливом ЗМІ формується зовсім новий тип людини, що мислить і відчуває» (Жукова та Шкандрій, 2020, с.117).

З приходом такої сексуальної свободи у всі сфери життя починає відбуватися і зворотний процес – «деградація» сприйняття людини. Так, І. Скорик (2020, с.240) вдало підмітив, що «сучасний світ, здатний до новаторства у всіх сферах життя людини, тупцює на місці і створює проблеми у здавалося б цілком природному питанні – цілісному прийнятті себе індивідом. Хто й навіщо чинить опір гармонійному існуванню людини в оточуючому її світі? І чому "першоджерелом зла" є невіддільна людська складова – власне тіло».

Проте для митців не існує «зла» і вони продовжують творити свої шедеври. Однією з сучасних аналогових фотохудожниць, що переважно працює у стилі ню, є Е. Роджерс.

Аналогова фотографія Е. Роджерс, згідно з інтернет-статтею «Аналоговий світ Елен Роджерс», почала вивчати композицію та технічні можливості фотографії, будучи ще дитиною. Приблизно у 6 років навчилася обробляти плівки у темній кімнаті. Пізніше отримала диплом магістра фотографії у Голдсмітському коледжі в Лондоні. Не використовує цифрове обладнання, а також не займається цифровою обробкою знімків (Аналоговий світ Елен Роджерс). Також вона експериментує над художньою формою фотографій, розфарбовуючи їх у певній кольоровій гамі.

Фотографічні образи Е. Роджерс спрямовані на психологічні дослідження

людини, але ніколи не мають чіткої теми. В роботах простежуються готика та декаданс. На її творчість впливають історія, психологія, окультизм, релігія та такі автори, як М. Данілевський, І. Бенкс, Р. Чемберс, Г. Лавкрафт, Ш. Бодлер, Д. Монтегю та Е. По.

Фотопроект «Гнозис» являє собою широкомасштабну біблійну та міфологічну серію робіт, натхненну «Воротами пекла» О. Родена, що вивчає політичну, духовну та меланхолічну репрезентацію в художній фотографії.

Фотокнига Е. Роджерс «Аберантний некрополіс» містить 72 роботи, що були зроблені за перші 2 роки у фешн-фотографії. На фотографіях Е. Роджерс фоном часто слугують сади та відкриті місцевості. Її роботи начебто наповнені привидами та несуть в собі краплю окультизму (Rogers, 2011).

Слід зауважити, що І. Скорик (2020, с.241) про сучасну еротичну фотографію пише: «Єдине, що не викликає сумнівів – оголене тіло, безумовно, залишиться джерелом натхнення, а не сорому. Впевнено припустити, що об'єктивне сприйняття його можливе після подолання потоків суперечливої інформації соцмереж і зміни нав'язаних ними стереотипів». І. Скорик (2020, с.241) також вважає, що суспільна свідомість сприйняття зображень у естетичному аспекті стане можливою після того, як цензура в соцмережах, яка змушує фотографів ховати за пікселями подробиці фізіології, піде до забуття, щоб людська свідомість гідно оцінювала велич дару природи – красивого оголеного тіла без заборон і «пикселізації».

Наразі існує ледь помітна межа між порнографією та еротикою. Фактично, порнографія – це та сама еротична фотографія, проте з низьким худож-

нім рівнем. Адже мета порнографії – викликати грубе сексуальне бажання, а фотомитці прагнуть викликати естетичне задоволення. Проте адекватне сприйняття цього жанру залежить лише від рівня культури та інтелекту споглядача.

Висновки

Відверта фотографія протягом двох з половиною століть демонструє суспільні настрої, транслює роль людини у культурній самоідентифікації.

На початку свого існування еротична фотографія не була мистецтвом. Вона лише документувала фізіологію людського тіла, що надалі використовувалося як посібник для навчання ху-

дожників. Проте з кожним роком змінювалося суспільство і відверта фотографія була прямим доказом цього процесу. Художнє забарвлення стало невід'ємною складовою фотографій в стилі ню. Після того, як еротична фотографія стала нагадувати епоху Відродження, до неї прийшло визнання та комерція. Згодом еротика відокремилася від художньої течії і стала існувати окремо, диктуючи свої канони.

Еротична фотографія як окремий жанр у фотомистецтві продовжує існувати та активно залучає фотомитців працювати саме у цьому напрямі. У сучасному мистецтві тіло позбавляється певних меж, стає віртуальним значенням тих чи інших задумів, не має предметності.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Жукова, С.А. и Шкандрий, Н.Я., 2020. Фотография в стиле «ню» на примере творчества Роберта Мэпплторпа. *Вестник молодых ученых Санкт-Петербургского государственного университета промышленных технологий и дизайна*, 3, с.115-118.
- Зырянова, Е., 2010. Ню в СССР и сексуальная революция. *Prophotos*, [online] 15 февраля 2010. Доступно: <<https://prophotos.ru/lessons/5459-seksualnaya-revolyuetsiya-nyu-v-sssr>> [Дата обращения 12 ноября 2020].
- Межеричер, Л., 1929. О «правых» влияниях в фотографии. *Советский фотографический альманах*, 2, с.219-243.
- Пилип'юк, В.В., 2014. Художня фотографія у системі засобів масової комунікації. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*, 39, с.164-172.
- Скорик, І.Г., 2020. Сучасне сприйняття фотозображень ню під впливом соціальних мереж. В: *Effective public and municipal administration: theory, methodology, practice. EU experience. International scientific and practical conference. Venice, Italy, 27-28 November, 2020. Venice*, pp.238-242.
- Ellen Rogers Analog World, 2021. *Anatomy Films*. [online] Available at: <<https://www.anatomyfilms.com/ellen-rogers-analog-world/>> [Accessed 13 November 2020].
- Pultz, J., 1995. *The body and the lens: photography 1839 to the present*. New York: Harry N. Abrams, Inc., Publishers.
- Rogers, E., 2011 *Aberrant Necropolis*. London: Prizme.
- Rosenblum, N., 1997. *World History of photography*. New York: Abbeville press.

REFERENCES

- Ellen Rogers Analog World, 2021. *Anatomy Films*. [online] Доступно: <<https://www.anatomyfilms.com/ellen-rogers-analog-world/>> [Accessed 13 November 2020].
- Mezhericher, L., 1929. О "pravyykh" vlianiiaxh v fotografii [On the "right" influences in photography]. *Sovetskii fotograficheskii almanakh*, 2, pp.219-243.
- Pultz, J., 1995. *The body and the lens: photography 1839 to the present*. New York: Harry N. Abrams, Inc., Publishers.
- Pylypiuk, V.V., 2014. Khudozhnia fotohrafiiia u systemi zasobiv masovoi komunikatsii [Art photography in the system of mass media]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia Zhurnalistyka*, 39, pp.164-172.
- Rogers, E., 2011 *Aberrant Necropolis*. London: Prizme.
- Rosenblum, N., 1997. *World History of photography*. New York: Abbeville press.
- Skoryk, I.H., 2020. Suchasne spryiniattia fotozobrazhen niu pid vplyvom sotsialnykh merezh [Modern perception of nude photos under the influence of social networks]. In: *Effective public and municipal administration: theory, methodology, practice. EU experience*. International scientific and practical conference. Venice, Italy, 27-28 November, 2020. Venice, pp.238-242.
- Zhukova, S.A. and Shkandrii, N.Ia., 2020. Fotografiia v stile «niu» na primere tvorchestva Roberta Meppltorpa [Photography in the style of "nude" on the example of the work of Robert Mapplethorpe]. *Vesnik molodykh uchenykh Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo universiteta promyshlennykh tekhnologii i dizaina*, 3, pp.115-118.
- Zyrianova, E., 2010. Niu v SSSR i seksualnaia revoliutciia [Nude in the USSR and the sexual revolution]. *Prophotos*, [online] 15 February 2010. Available at: <<https://prophotos.ru/lessons/5459-seksualnaya-revolutsiya-nyu-v-sssr>> [Accessed 12 November 2020].

ЭРОТИКА В ФОТОИСКУССТВЕ СКВОЗЬ ВЕКА

Владимир Кукоренчук^{1а}, Валерия Бондарь^{2а}

¹ заслуженный деятель искусств Украины, профессор кафедры кино-, телеискусства;
e-mail: vkukorencuk@gmail.com; ORCID: 0000-0002-0162-6596

² магистрант кафедры кино-, телеискусства;
e-mail: lebondar@yahoo.com; ORCID: 0000-0003-0608-1836

^а Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, Украина

Аннотация

Цель исследования – проанализировать составляющие части эротической фотографии; установить роль фотографии в определении мировоззрения человека; доказать важность эротической фотографии в самовыражении новых поколений фотохудожников. **Методология исследования** основывается на комплексном научном подходе и теоретическом анализе работ мастеров эротического жанра, информационных источников; обобщении влияния эротической фотографии на мировоззрение в фотоискусстве; определении исторических аспектов, которые формируют мировоззрение на эротику. **Научная новизна** заключается в том, что впервые проанализированы составляющие части эротической фотографии, проведен детальный анализ исторических

аспектов в формировании взглядов на эротическое искусство, с помощью теоретического анализа работ мастеров эротической фотографии определена роль фотографии в самовыражении новых поколений. **Выводы.** В статье проанализированы составляющие части эротической фотографии. С помощью детального анализа эротических фоторабот установлена роль фотографии в определении мировоззрения человека. Обобщены факторы, которые влияют на самовыражение новых поколений. Определено, что эротическая фотография как отдельный жанр в фотоискусстве продолжает существовать и активно привлекает художников работать именно в этом направлении. В современном искусстве тело лишается определенных границ, становится виртуальным значением тех или иных замыслов, не имеет предметности, а откровенная фотография демонстрирует общественные настроения, транслирует роль человека в культурной самоидентификации.

Ключевые слова: фотоискусство; фотография; ню; эротика; мировоззрение; самовыражение; искусство; культура

EROTICA IN PHOTOGRAPHY THROUGH THE AGES

Volodymyr Kukorenchuk^{1a}, Valeriia Bondar^{2a}

¹ Honored Art Worker of Ukraine, Professor at the Cinema and Television Arts Department;

e-mail: vkukorenchuk@gmail.com; ORCID: 0000-0002-0162-6596

² Master's Student at the Cinema and Television Arts Department;

e-mail: lebondar@yahoo.com; ORCID: 0000-0003-0608-1836

^a Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

277

Abstract

The purpose of the article is to analyze the components of erotic photography, establish the role of photography in defining a person's worldview, prove the importance of erotic photography in the self-expression of new generations of photographers. **The research methodology** is based on an integrated scientific approach and theoretical analysis of the erotic genre masters' works, information sources; generalization of the influence of erotic photography on the worldview in photography; defining the historical aspects that shape the worldview of eroticism. **Scientific novelty.** The components of erotic photography are analysed, a detailed analysis of the historical aspects in the formation of the worldview of erotic is made, by theoretical analysing the erotic photography masters' works, the role of photography in the self-expression of new generations is determined. **Conclusions.** In the article, we analysed the components of erotic photography. Through the detailed analyses of erotic photographs, the role of photography in determining a person's worldview has been established. The factors that influence the self-expression of new generations have been summarized.

Keywords: photography; photo; nude; eroticism; worldview; self-expression; art; culture

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.